

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО,
викладач Університетського коледжу
Київського університету
ім. Бориса Грінченка

«МУШУ ВИПИТИ КЕЛИХ ДО КРАЮ...»

Вивчаємо життя і творчість Євгена Маланюка

Мета: з'ясувати причини другої хвилі еміграції українців; поглибити знання студентів про поняття «література української діаспори», «празька школа»; ознайомити із життєвим шляхом і творчим доробком видатного поета-емігранта, борця і патріота Євгена Маланюка; розкрити чинники, які були вирішальними у становленні митця; визначити основні ідеї, мотиви поетичних збірок; схарактеризувати образ України у творчості Є. Маланюка, пояснити зміст образів-символів; удосконалити навички ідейно-художнього аналізу поезій, виразного читання; підвищувати рівень культури усного і писемного мовлення; розвивати вміння робити наукові дослідження, працювати з додатковою літературою, висловлювати власні міркування; прищеплювати любов до поезії, рідної мови, Батьківщини; виховувати сильну і творчу особистість; плекати почуття патріотизму; добитися усвідомленого вияву громадянської позиції.

Тип заняття: вивчення нового матеріалу¹.

Методи і форми роботи: лекція з елементами диспуту, випереджувальні завдання (дослідницька робота, повідомлення творчих груп), бесіда, художнє читання поезій напам'ять, вибіркового аналізу віршів, постановка проблемних питань, створення асоціативного кола.

Обладнання: портрет Є. Маланюка, виставка його книжок, бібліографічний огляд праць про поета і його творчість; зображення журавлиного ключа, хмарного неба, рушники; мультимедійна презентація, аудіозаписи, картки-схеми.

Випереджувальні завдання.

Підготувати повідомлення: «історикам» – про чотири хвилі української еміграції, «літературознавцям» – про історію української літературної діаспори, «філологам» – про «празьку школу»; «культуроснавцям» – про комплекс «малоросійства» у публіцистиці Є. Маланюка; «біографам» – зробити презентацію про життя і творчість поета; декламаторам – вивчити напам'ять поезії.

¹ Заняття розраховано на одну пару або спарений урок (1 год 30 хв).

Епіграфи:

Пізнай свій край, себе, свій рід, свій народ, свою землю – і ти побачиш свій шлях у житті.

Г. Сковорода

У нашому житті все не так, як має бути, – і то не лише з нашої вини.

Є. Маланюк

Як в нації вождів нема,
Тоді вожді її – поети.

Є. Маланюк

Перебіг заняття

Організаційний момент. Оголошення теми, мети та завдань заняття.

Викладач. Сьогодні ми ознайомимося з життєписом і творчістю талановитого українського поета Євгена Філімоновича Маланюка – самотнього митця української діаспори, яскравого представника «празької школи». На основі архівних матеріалів і спогадів дізнаємося, що пов'язує його з Україною, які чинники були вирішальними у становленні його як літератора, яких поневірянь зазнав, у чому суть його світоглядних позицій.

Актуалізація опорних знань.

Викладач. Розуміння й усебічне вивчення феномену зарубіжного українства, його впливу на культуру материкової України і його перспектив нині на часі. Ця тема десятиліттями була закрита з політичних причин. Та незаперечним є те, що діаспора завжди впливала на історію, культуру України.

Протягом ХХ століття мільйони українців покинули свої домівки, шукаючи кращого життя на чужині. Що ж примусило їх емігрувати?

Евристична бесіда «Еміграція: суть, причини, наслідки». На основі вивченого про еміграцію на попередніх заняттях з української літератури, історії, географії, матеріалів радіо- та телепередач, самостійно опрацьованих джерел дайте відповіді на запитання.

- Які основні причини еміграції?
- Що вам відомо про українську діаспору?
- У чому відмінність між діаспорою та еміграцією? Як пов'язані ці явища?
- Яка роль мистецтва у згуртуванні світового українства?

Словникова робота. Міграція, еміграція, імміграція, інтернування, діаспора, література української діаспори, літературна школа.

Презентація випереджувального завдання. Повідомлення «істориків».

Розрізняють чотири хвилі масового переселення українців за кордон. Перша – *трудова*, з останньої чверті ХІХ століття до початку Першої світової

війни, друга – *інтелектуальна*, охопила міжвоєнний період, третя – *політична*, період після Другої світової війни, четверта – так звана заробітчанська, з 1990-х років і донині.

Називають різні дані щодо кількості українських заробітчани за кордоном: від семи до двадцяти мільйонів. Нині переїзди з однієї країни до іншої стали нормою цивілізованого життя.

Чим були зумовлені переселення українців за кордон у різні часи? Одна з причин – активні політичні, економічні й інші контакти України-Русі з різними країнами, але масових переселень зазвичай не спостерігалось. Ще в XVII столітті багато некатоліків (зокрема й українців) унаслідок жорстких релігійних вимог влади переїхали з Польщі до Голландії, Німеччини, Англії, Франції. В армії Джорджа Вашингтона траплялися характерні українські прізвища – Петро Полин, Іван Мох, Іван Оттаман. Загальновідомим фактом є перебування частини українських козаків за Дунаєм після невдачі для нас Полтавської битви. Утім масові переселення українців за кордон починаються тільки у другій половині – наприкінці XIX століття.

Перша хвиля української еміграції була в основному соціально-економічною, трудовою. Економічні причини еміграції – аграрна перенаселеність та відсталість в економічному розвитку деяких українських територій, економічні та соціальні утиски. Політичні причини еміграції – політичні утиски, національний гніт з боку як австро-угорської, так і російської монархії. На Закарпатті, скажімо, у 1907 році з 571 не залишилося жодної української школи, відбувалися процеси румунізації, онімечування.

Куди емігрували українці першої хвилі? З 1890-х років найбільше їхали до США та Канади, а також до Австралії, Нової Зеландії, Гавайських островів, Далекого Сходу. З 1870 року найбільші групи українських переселенців із Закарпаття від'їздили до США (зокрема на вугільні копальні штату Пенсильванія). Потім цей шлях торували переселенці з Лемківщини, Східної України. Еміграція українців посилилася після революції 1905–1907 років.

Другу хвилю еміграції в Україні (період між світовими війнами) спричинили соціально-економічні

та політичні обставини. Більшість вимушених переселенців – ті українці, які зі зброєю в руках боролися проти радянської влади. Це представники різних верств населення, які підтримували Центральну Раду, Директорію, Гетьманат: великі й середні землевласники, торговці, службовці, священнослужителі, інтелігенція, солдати й козаки українських військових з'єднань. Країни цієї хвилі еміграції – Польща, Чехословаччина, Австрія, Румунія, Болгарія, Німеччина, Франція, а також США і Канада. Із Західної України соціально-економічна еміграція продовжувалася після Першої світової війни, а з Радянської України вона припинилася внаслідок закриття кордонів і жорстоких репресій.

Третя хвиля еміграції, спричинена політичними мотивами, розпочалася наприкінці Другої світової війни. Найчисленнішими переселенцями тоді були колишні військовополонені, яких сталінсько-берієвський режим вважав зрадниками. Значну частину переміщених осіб становили люди, силоміць вивезені на роботи до Німеччини. Були тут, звичайно, і ті, хто відверто сповідував антирадянські погляди. Більшість емігрантів цієї хвилі осіла у США, Великобританії, Австралії, Бразилії, Аргентині, Франції.

За радянських часів еміграція штучно стримувалася, але з СРСР шляхом утворення міжнародних сімей виїхало близько 40 тисяч осіб (з України орієнтовно 8 тисяч).

Четверта хвиля розпочалася в 1990-х роках. Її основна причина – економічна скрута перехідного періоду в Україні. Внаслідок цього на тимчасову роботу в країни Європи, Америки і в Росію виїхало близько 8 мільйонів українців активного працездатного віку. Експерти вважають, що частина з них в Україну не повернеться.

Матеріал для викладача².

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» діаспору визначено як «релігійні та етнічні групи, що живуть у нових для себе районах як національно-культурні меншини». Сьогодення ж потребує нових підходів до тлумачення терміна «діаспора». Досі в його змісті переважає розуміння розсіяння етносу як наслідку переселення в результаті насильницьких заходів, загрози геноциду, впливу економічних та географічних чинників. Проте частина українців у країнах-сусідах живе на етнічних землях (не нових для них, а споконвічно українських), тому ширшим означенням для українців Польщі, Росії, Молдови, Словаччини, Чехії, Білорусі є термін не «діаспора», а «закордонні українці».

До речі, критерієм розрізнення «українець» – «неукраїнець» щодо наших співвітчизників та їхніх нащадків за кордоном може бути не так мова, як відома формула належності до народу Петра Струве: «той, хто бере участь у культурі».

² Подану інформацію можна використати для узагальнення повідомлень.

Доречно буде згадати слова Остапа Вишні: «Я вважаю за українця не того, хто вміє добре співати “Реве та стогне” та садити гопака, і не того, в кого прізвище на “ко”, – а того, хто бажає добра українському народові, хто сприяє його матеріальному й духовному розвитку».

Українці за кордоном зуміли зберегти в серці любов до України і, перебуваючи далеко за межами рідного краю, не лише не відщуралися, а й далі розвивають батьківську мову, звичаї, культуру, віру.

Сприймання й засвоєння навчального матеріалу.

Викладач. Світанок української літератури починається з творів видатних мислителів-письменників Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Бориса Грінченка... Вони залишили нам у спадок не тільки літературний, а й науковий доробок. Читаючи їхні твори, відчуваєш, як наповнюються українським змістом такі категорії, як почуття національної гідності, патріотизм, національні традиції, громадянський обов'язок, відповідальність за долю Батьківщини, свідомий вибір.

Робота з епіграфом. Прочитайте та прокоментуйте вислів Г. Сковороди: «Пізнай свій край, себе, свій рід, свій народ, свою землю – і ти побачиш свій шлях у житті».

Презентація випереджувального завдання. Повідомлення «літературознавців».

Невід'ємним складником процесу національно-культурного відродження України є творчість митців-емігрантів.

Історія літератури знає чимало випадків, коли її шедеври творилися далеко за межами рідної землі. Так, Овідій більшість творів написав саме на засланні, в Ольвії, далеко від Риму, залишившись при цьому римським, а не ольвійським поетом. Твори Байрона написані у Греції. Шедеври великих польських митців – Міцкевича, Словацького – постали теж в еміграції.

Коли поглянемо на українську літературу XIX століття, то побачимо, що й Шевченко писав не тільки в Україні. Далеко від рідної землі багато своїх творів написала і Леся Українка.

Мабуть, немає країни у світі, яка поза своїми межами мала б так багато визначних діячів освіти і науки, мистецтва, художньої літератури, як Україна. Так, нашого цвіту по всьому світу.

Літературна гра «Хто це?». Перегляньте світлини письменників і назвіть їхні прізвища. (Коли діти дають правильні відповіді, викладач зазначає, у якій країні мешкали літератори.)

Таблиця-опора для вчителя.

Країна	Прізвище митця
Америка	Галина Журба, Євген Маланюк, Василь Барка, Юрій Шевельов
Англія	Олекса Воропай

Бразилія	Віра Вовк
Канада	Дмитро Донцов, Улас Самчук, Лідія Палій
Німеччина	Дмитро Чижевський, Юрій Клен, Михайло Орест, Тодось Осьмачка, Емма Андієвська, Іван Багряний
Чехія і Словаччина	Олександр Олесь, Олег Ольжич, Олена Теліга, Юрій Дараган
Франція	Володимир Винниченко

Робота з таблицею. Зафіксуйте подану в таблиці інформацію в зошитах, залишивши місце для доповнень, які ви робитимете впродовж уроку і вдома.

Розвиток еміграційного літературного процесу

Період	Стисла характеристика
1921–1940 рр.	Літературне життя еміграції набуває розвитку у Празі, Варшаві, Парижі. Друковані органи того часу були трибунами літературного процесу. Група українських поетів і письменників, які після громадянської війни опинилися за кордоном, створила окреме відгалуження української культури – «празьку школу»
1941–1945 рр.	Міграційне літературне життя занепадає через Другу світову війну. Виникають тимчасові, інколи рухомі літературні органи в різних окупованих німцями місцевостях України
1945–1954 рр.	Створюється Мистецький український рух – перше повоєнне літературне об'єднання письменницьких сил еміграції. Цей період – європейська перехідна доба еміграції, доба таборів Ді-Пі. Літературні центри: Мюнхен, Авсбург, Новий Ульм, Зальцбург, Париж, Штутгарт
1954–1997 рр.	Постало та активно діяло об'єднання українських письменників «Слово». Виходив збірник «Слово». Члени цього об'єднання проводили з'їзди, зустрічі митців, літературні вечори, виступали з доповідями в різних країнах. Це була найбільша за кількістю та найактивніша у своїй діяльності організація українських митців. Найближчою за духом до цього угруповання була Нью-Йоркська група (Б. Бойчук, Б. Рубчак та ін.)

Презентація випереджувального завдання. Повідомлення «філологів».

Після того, як Польща почала надто неприязно ставитись до українців, чимало з них подалися до Чехословаччини. Міжвоєнна Прага, по суті, перетворилася на один із мегаполісів українського наукового, літературного та політичного життя в еміграції. Становлення поетів як творчих особистостей відбулося у 20-х роках XX століття у Пра-

зі, де більшість із них навчалися, відвідували лекції чи викладали в місцевих вишах та інших навчальних закладах.

У 1922 році сформувалося відгалуження української літератури на теренах еміграції – «празька школа». До неї входили Юрій Дараган, Євген Маланюк, Олег Ольжич, Леонід Мосендз, Олена Теліга, Наталя Ливицька-Холодна, Оксана Лятуринська, Олекса Стефанович та інші. Вона не мала ні статуту, ні членства, ні структури. Чимало її представників жили не тільки у Празі, а й у Варшаві, Львові та інших містах Європи.

Основу «празької школи» становили вчорашні учасники визвольних, нещасливих для України змагань 1917–1921 років. Саме трагічна поразка боротьби за українську державність, на переконання Євгена Маланюка, і стала приводом приходу в літературу політичних емігрантів: «Ані Юрій Липа, ані Максим Грива, ані Оксана Лятуринська (пластик, емальєр!), ані з молодих – Олег Ольжич чи Микола Чирський – “уродженими” не були, як і Мосендз. Всі вони пішли в літературу тільки тому, що серед безвихідності – то був, може, єдиний вихід для ведення перерваної війни вже не військовою зброєю, лише зброєю мистецтва й культури, а зброєю поезії – в першу чергу». І далі: «...брами полоненої Батьківщини були замкнені. Поля для життєвої діяльності – бракувало. А надмір енергії владно кликав до національної творчості в сфері хоч би лише духової, нематеріальної чи майбутньої, України».

Тож поблизу польського міста Каліш було зроблено спробу об'єднати творчу енергію погромленого українства на основі художньої літератури. У травні 1922 року гурток таборових письменників провів організаційні збори і разом з літературно-мистецьким товариством «Вінок»

ухвалив програму журналу «Веселка» (1922–1923). На цій основі виникло й однійменне літературне угруповання, де виразно окреслювалися постаті Юрія Дарагана та Євгена Маланюка.

Це було покоління, що становило досить потужний пласт україн-

ської еміграції, впливало на перебіг та кристалізацію національного руху. То були свідомі сили, які сприйняли поразку національної революції 1917 року як національну ганьбу, але не впали в розпач. З'явилися «нові характери», виповнені напруженою волею імперативів. Вони формувалися на межі українського та європейського світів і пронизувалися потужними вітрами західної культури та історичною пам'яттю рідного народу. На підставі цього й виникла історіософська (тобто позначена мудрістю історії) лірика, що в контексті української літератури постала як яскраве художнє явище.

Основу естетичної концепції «празької школи» накреслив Євген Маланюк: по-перше, відповідальність письменника за долю нації; по-друге, література – це рівновелика і невіддільна іншим сферам духовного життя категорія.

Визначальними рисами творчості представників цієї школи є історіософізм і міфологічність. Поезію «празжан» називають поезією чину, оскільки вона закликає до боротьби за Україну – не тільки збройної, а й духовної. Завданням українського мистецтва вони вважали виховання «сильних і твердих людей української нації, що вміють жити, творити й умирати заради своєї батьківщини».

Свою діяльність «празька школа» продовжувала і під час Другої світової війни, із закінченням якої відійшла в історію.

Цінні надбання празької поетичної школи, як і все те, що створила на ниві науки й культури українська діаспора, є частиною всеукраїнського духовного арсеналу. «Зараз, коли Україна проголосила незалежність, – писав відомий київський славіст Федір Погребенник, – прагне відродити національну культуру, на порядку денному стає необхідність науково об'єктивно висвітлити історичне й культурне минуле народу, його сучасний стан, важливого значення набуває і питання про справедливу оцінку діяльності української еміграції, її ролі в розвитку науки, культури, зокрема літератури, включення того цінного духовного надбання, що вона створила поза межами рідного краю, у загальнонаціональну спадщину».

В и к л а д а ч. Українська земля, як не раз було в нашій історії, зродила сина – на свою оборону і славу. Щедро обдарувала його талантами, та не дала талану-долі. Доля українського апостола Євгена Маланюка схожа з долею журавля, який відлітає у вирій і не знає, чи судилося йому повернутися на рідну і страждену землю.

Створення емоційного настрою. Презентація відеокліпу «На Україну повернись!» (сл. С. Галлябарди, муз. О. Гавриша. Виконує Іво Бобул (альбом «Емігрантка»)) або виразне читання поезії Яра Славутича «Ой летів журавлик з дому на чужину» в супроводі української народної пісні.

Робота з епіграфом. Прочитайте та прокоментуйте вислів Євгена Маланюка: «У нашому житті все не так, як має бути, – і то не лише з нашої вини».

Робота з візитівкою письменника. Ознайомтеся з поданою інформацією. Занотуйте її в зошити.

Євген Філімонович Маланюк	
Дата народження:	20 січня 1897 р.
Місце народження:	Архангород.
Дата смерті:	16 лютого 1968 р.
Місце смерті:	Нью-Йорк.
Громадянство:	Російська імперія, УНР, США.
Мова творів:	українська.
Рід діяльності:	поет, критик, мистецтвознавець, культуролог, мислитель-публіцист, перекладач.

Викладач. У «Щоденнику» Євгена Маланюка знаходимо таку фразу: «В мистецтві, як правило, існує трагічна рівновага поміж життям і творчістю: за справжній твір мистецтва митець мусить заплатити еквівалентом свого життя». Ці слова цілком відповідають трагічній біографії письменника.

Із відпущеного Богом 71 року – 48 Євген Маланюк прожив на чужині. Там і помер 16 лютого 1968 року від серцевого нападу у своєму самотньому помешканні в Нью-Йорку.

Його знайшли днем пізніше на підлозі в позі молитви. У кишені був квиток до опери якраз на вечір його смерті.

І знаю, що надходить час – скоритися
І примиритися. Тяжко це й незвично.
Ще не проржавіла в мені іскриста криця,
Ще не змішалось в мені дочасне й вічне.
Ще в серці зморенім горить мета.

Його муза була покликана служити державотворчій ідеї, будити і формувати націю. У цьому важливу роль Маланюк відводив митцеві, бо вважав, що поет – це своєрідна ланка між Богом і землею, людьми.

Себе Маланюк назвав імператором залізних строф. Ця фраза міцно вкоренилася в літературі стосовно його життя і творчості, зокрема у спогадах про нього.

[?] Хто він, Євген Маланюк? Яких батьків син? Яка земля викохала поета-філософа-борця? Що хвилювало, що бентежило його душу? У чому сутність концепції вольової особистості поета?

Рефлексія думок. Під час виступів творчої групи упродовж заняття самостійно записуйте основне, занотуйте цитати щодо кожної з позицій, які характеризують особистість митця.

Представлення результатів випереджувального завдання. Послухайте повідомлення «біографів» і виступи декламаторів. Складіть хронологічну таблицю життєпису Є. Маланюка.

1-й «біограф». Правдива любов до батьківщини сотворила чудо: його душа ніколи не розлучалася з отчою землею й вилилася в таке жагуче, могутнє слово, рівного якому годі шукати в нашій літературі ХХ століття.

Декламатор.

Біографія

Завжди напружено, бо завжди – проти течій,
Завжди заслуханий: музика, самота.
Так без шляху, без батька, без предтечі,
Так – навпростець – де спалює мета.

Все чуть. Усім палать. Єдиним болем бути.
Тим криком, що горить в кривавім стиску уст,
І знать, що випало – загаснути забудим,
І спомином кінця – кісток народних хруст.

2-й «біограф». Так випало, що прийшов у цей світ Маланюк саме того року й місяця, коли помер Пантелеймон Куліш. До нього, як до свого духового батька, завжди горнувся душею і серцем Євген Філімонович.

Декламатор.

Куліш

Гарячий день втопивсь в нічній прозорій млі.
Ти довго Шекспіра перекладав сьогодні –
І знав, що все це – в тьму, в майбутнє цій землі.
В неславу й забуття... А ніч – лунка безодня –
Дзвеніла зорями... І сторінки по одній
Ще мерехтять в очах. І на нічнім теплі
Ти полетів у даль, туди, де вже світлів
Похмурий небосхил зорею передодня.

А хутір в сяєві – казкові лантушки,
Мов дивний Чигирин, де сплять гетьманські залі,
Де ти вигадуєш, бадьорий і стрункий,
Залізний стиль нових універсалів...

Прокинувся. І перо виводить ядом спраги:
«Народе без чуття, без честі, без поваги».

3-й «біограф». Євген Маланюк родом із залитих сонцем українських степів – краю колишніх славних вольностей Війська Запорозького. Батьківську землю, рідні серцю місця він оспівав у поетичних рядках:

А десь вона – не знаю чим! – живе:
Архангород, Синюха, Скалеве,
Торговиця..! І над розлогим степом
Таке ясне херсонське наше небо.

Книга реєстрації актів про народження, шлюби та смерть Херсонської духовної консисторії Михайлівської єпархії за 1897 рік містить актовий запис № 10: «Євген Маланюк народжений 20 січня, хрещений 25 січня; батько – новоархангельського містечка селянин Філімон Васильович, мати – Гликерія Яківна. Обоє православні».

У жилах Євгена Маланюка текла і запорозька, і сербська, і молдавська кров його предків. По батьковій лінії бабуся була дочкою українця і молдаванки, дід – із роду чумаків, осілих запорожців. Прізвище Маланюк фігурує в реєстрах старшини доби Хмельниччини, хоч засновники роду, найімовірніше, прийшли з Покуття. Дід, замолоду ще чумак, мав виразну поставу гуцула. Ось словесний портрет діда, що його виписав сам митець: «Царство тобі небесне, діду мій, двох метрів заввишки, з чорними бровами і густоволосою чуприною, що від 98 років трудного життя трохи пополовіла, як достигле жито удосвіта... це від тебе і кров, що дзюрчить у віршах, степові присвячених».

1-й «біограф». Батьки майбутнього поета жили біля діда Василя і бабусі Євдокії на лівому березі річки Синюхи, хоча й на одному подвір'ї, але на дві хати: старше покоління – в одній оселі, молодше – в іншій. В уривку з життєпису читаємо: «В першій хаті панував дух віків, старовинного побуту, тисячолітніх звичаїв і обрядів та свідомого, що так скажу, “україноцентризму”... В другій хаті панувала атмосфера, приблизно кажучи, “українського інтелігента”, теж “свідомого”, тобто неспокушеного ані далеким Петербургом, ані навіть близькою Одесою».

Батько Євгена Маланюка – активний сільський інтелігент того часу (таких інтелігентів без університетських і навіть гімназичних дипломів було тоді чимало). І ким він тільки не був: народним учителем, повіреним у містечковому суді, режисером місцевого самодіяльного театру, співав на свята в церковному хорі, писав статті в різні часописи, зокрема в повітову єлисаветградську газету «Голос Юга».

Завдяки домашній батьковій бібліотеці Євген змалку ознайомився з багатьма історичними працями, художньою літературою, українською періодикою.

2-й «біограф». Поетова мати була дочкою чорногорця Якова Стоянова, нащадка переселенців із Сербії, колишніх військових. Саме матері, доньці поміщика, яка увібрала іншу традицію («якихось степових... дворянських гнізд з... сентиментальними романами й романсами... слідами спогадів про... декабристів і байронічних лермонтівських поручиків»), Євген Маланюк завдячував чутливим серцем і поетичною натурою. Вона залишилася в його пам'яті як мати-страдниця, котра 1913 року у віці 33 років відійшла з цього світу тоді, коли природа буяла розквітом літньої плодючості, а син тільки набирився сил для далекої життєвої дороги.

Декламатор.

Липень

І вірилось, що цим життєвим гімном
Зростатиме затиснене дихання,
Що медом лип засліпляться кав'ярні,
Що сильні квіти, повні вщерть коханням,

Наллють це тіло спрагою життя –
І наша мама... ще на рік... зостане...
Вона сиділа в квітнику прозора
Під скронею, посрібленою вчасно,
В блакитній жилці бивсь нерівний живчик
І зраджував симфонію сухот,
Що нею двиготіло схудле тіло...

Євген Маланюк відчував проєкцію долі батьків на свою. У спогадах він зізнається: «Матері (і її “традиціям”) я завдячую дві речі: серце і мистецтво. Батькові – життєву свою невдачу. Батько, поруч випадкової співпраці в досить численних часописах, режисерування в нашій майже “постійній” (щоліта) театрі, суспільної (щоправда, систематичної) діяльності, “вчителства та просвітительства”, жадної фахової праці не плекав і ціле не дуже довге життя (помер 1917 р.) був людиною “без определенных занятий”, як, певне, було записано в поліцейських реєстрах.

Ми всі (не виключаючи й мами) нарікали на батька й таку його “кар'єру”, але, дійшовши тепер зрілого віку, я навчаюся цінити й шанувати особу й діяльність батька, якому завдячую основи інтелектуального й світоглядного розвитку».

3-й «біограф». Закономірно, що родинне середовище вплинуло на формування характеру нащадка, а легенди обох гілок роду змалечку плекали в Євгеніві романтичну душу й відповідне світосприймання. «Маланюк, – писав його друг Олександр Семенов, – не брав участі в аматорських українських виставах, не носив вишиваної сорочки. За його часів у реальній школі не було таємних українських гуртків. Але була Україна. Вона була в традиціях українських родин. Навколо була природа, віковий хід якої так прекрасно відбивався у наших християнських святах».

Після закінчення Новоархангельської школи Маланюк складає вступні іспити до Єлисаветградського земського реального училища, яке справедливо вважалося однією з найкращих гімназій у тогочасній Росії. До речі, саме з цим закладом пов'язані імена Івана Карпенка-Карого й Миколи Садовського, відомого мецената Євгена Чикаленка. Тут учився Володимир Винниченко, а одночасно з Маланюком – Юрій Яновський.

«Ранньої осені 1906 року батько привіз малого Євгена до реальної школи... – розповідає Олександр Семенов. – Перед початком науки мої батьки і батьки Євгена одвели нас до близької грецької церкви... відслужили молебень і теплого вересневого ранку повели нас до науки. На обстрижених головах з'явилися формені фуражки. На моїй – синя з білим кантом із гербом – серед срібних листочків ЄКГ, у Євгена, що тоді став реалістом Женею Маланюком, – жовтий кант і герб ЄЗРУ (Єлисаветградське земське реальне училище)...»

Продовження у 12-му числі журналу.